

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. В статті розглянуто основні показники ефективності та критерії їх оцінки. Визначено необхідність застосування даних критеріїв та узагальнюючих показників для з'ясування неефективного використання фінансових ресурсів та забезпечення прийняття обґрунтованих варіантів рішень щодо оптимального використання ресурсів та поліпшення фінансового стану підприємства в цілому.

В статье рассмотрены основные показатели эффективности и критерии их оценки. Определена необходимость применения данных критериев и обобщающих показателей для определения неэффективного использования финансовых ресурсов и обеспечения принятия обоснованных решений для обеспечения оптимального использования ресурсов и улучшения финансового состояния предприятия в целом.

The article considered key figures of efficiency and criteria for their ratings. Defined wanted used of this criteria and indicators to understanding reasons inefficient use financial sources. Those help have good decisions to optimised sources structure and improvement company financial state.

Постановка проблеми. У зв'язку з тим, що фінансова діяльність будь-якого підприємства має бути спрямована на організацію надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, суб'єкт господарювання повинен визначити фактори та напрями впливу на структуру та джерела їх формування. Одним із ключових заходів щодо вдосконалення ефективності використання фінансових ресурсів є створення моделі узагальнюючих показників та критеріїв виміру оцінки ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ефективність використання фінансових ресурсів та оцінка даного процесу займають важливе місце у працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Розробкою сучасних підходів по вдосконаленню оцінки ефективності займалися Вінц Ю.О., Воробйов Ю.М., Гринюк Н.А., Закоморний С.М., Холод Б.І., Чупіс А.В.

Невирішеною раніше частиною проблеми є визначення певної моделі показників, яка дозволить приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо оптимальної структури фінансових ресурсів підприємства.

Цілі статті: визначення складу моделей узагальнюючих показників та критеріїв оцінки ефективності фінансових ресурсів та результативність використання наведених показників.

Наукова новизна: Запропонована система показників, яка дає змогу комплексно і оперативно робити висновки щодо ефективності використання фінансових ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Однією з важливих проблем в процесі використання фінансових ресурсів підприємства є оцінка ефективності їх функціонування. Така оцінка необхідна як у процесі формування фінансових ресурсів, так і при їх використанні, особливо в сучасних умовах господарювання.

Для вирішення даної проблеми необхідно провести вибір показників ефективності процесу використання фінансових ресурсів підприємства та вдосконалити систему критеріїв оцінки ефективності.

Фінансовий стан підприємства знаходиться в прямій залежності від ефективності його діяльності. Незадовільний фінансовий стан підприємства призводить до зниження припливу зовнішніх фінансових надходжень, що відображається на об'ємі випуску продукції, тобто на величині фінансових ресурсів, які виробляються. Однак вмiле маневрування фінансовими ресурсами, що є в розпорядженні підприємства, та ефективне їх використання дає можливість підприємству покращити його фінансовий стан.

У широкому розумінні “ефективний” означає такий, що приносить певну віддачу. Зазначимо, що “ефективне використання фінансових ресурсів” має означати не тільки одержання максимальної віддачі від них, але й правильний розподіл їх вкладення, що забезпечить тим самим оптимальне співвідношення ресурсів з метою одержання максимального результату від їх використання [6, с.12].

Найбільш істотним питанням у розробленій в попередні роки теорії ефективності є питання про вибір критерію ефективності. Для виконання своєї функції критерій має бути інтегральною ознакою, яка відображає всі найбільш суттєві результати впливу прийнятого рішення на діяльність підприємства [5, с.44].

Питання про вибір критерію економічної ефективності використання фінансових ресурсів підприємства, на нашу думку, є глобальним. Обґрунтування такого критерію є основою для розробки узагальнюючого показника оцінки ефективності, а також системи показників, що відбивають вплив всіх елементів господарської діяльності на ефективність використання фінансових ресурсів уцілому.

Аналізуючи наукову літературу, ми можемо сказати, що критерієм ефективності використання фінансових ресурсів підприємства є максимальне зростання доходу від залучених у виробництво наявних ресурсів визначеного призначення, за умови найбільш повного їх використання й оптимального співвідношення [5, с.47].

Зазначимо, що ступінь використання фінансових ресурсів підприємства формується під впливом цілої низки факторів. До числа зовнішніх факторів ми можемо віднести: політичні – ступінь монополізації виробництва, розвиток зовнішньоекономічних зв'язків; економічні – рівень розвитку виробництва, наявність платоспроможного попиту; соціально-правові форми власності, система оподаткування, соціальні гарантії; територіальні – джерела сировини, ринки збуту, розвиток інфраструктури; демографічні – чисельність населення, міграційні процеси; екологічні – стан навколишнього природного середовища. Розглядаючи внутрішні фактори, ми можемо їх поділити на організаційно-технічні і фінансово-економічні. До числа організаційно-технічних ми можемо віднести технічну озброєність підприємства, ступінь використання передових технологій, механізм управління, продуктивність праці, маркетингову діяльність і інші. Фінансово-економічні, в свою чергу, розуміють під собою обсяг реалізованих послуг, їх конкурентоздатність, обсяг фінансових ресурсів та їхню структуру, доход і інші [3, с.213].

Відповідно не важко бачити, що одні з перелічених факторів прямо впливають на ефективність і відіграють вирішальну роль (так звані первинні фактори), інші – опосередковано (вторинні фактори). Так, до числа первинних факторів, що впливають на ефективність використання фінансових ресурсів підприємства, ми можемо віднести такі як обсяг фінансових ресурсів, що визначає обсяг випуску продукції; обсяг складових фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення виробничого процесу; питома вага кожної із складової як фінансових ресурсів, так і джерел фінансування в загальному обсязі фінансових ресурсів підприємства [1, с.327].

Проаналізувавши надбання науковців Н.А. Гринюка та А.В.Чупіса ми можемо з повною упевненістю стверджувати, що узагальнюючим показником оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства є ресурсовіддача, адже даний показник характеризує ступінь віддачі фінансових ресурсів, однак при цьому відповіді на питання, як підвищити ефективність, ми не одержуємо [5, с.57]. Слід відзначити, що з урахуванням часткових показників узагальнюючий показник повинний трансформуватися у форму, що відбивала б структурний зміст і спрямованість факторів впливу на ефективність використання фінансових ресурсів підприємства.

Ефективність використання фінансових ресурсів має під собою не тільки віддачу від кожного виду ресурсу, але й оптимальність структури ресурсів, адже на практиці важливо не тільки визначити загальні економічні результати, але і мати можливість проаналізувати фактори, що їх обумовили. Іншими словами, мова йде про встановлення причин підвищення або зниження рівня ефективності використання фінансових ресурсів. Зрозуміло, що причин цих може бути багато. Перелічимо основні з них. Насамперед, це динаміка зміни часткових

показників, що у їхньому взаємозв'язку і взаємозумовленості формують узагальнюючий показник. Для того, щоб виконати подібного роду аналіз, необхідно визначити узагальнюючий показник як функцію від часткових показників оцінки ефективності, таким чином модель такого показника являтиме собою середню величину часткових показників ефективності, зважених по частці факторних фінансових ресурсів у сукупному обсязі цих ресурсів. Дану формулу ми можемо представити у такому вигляді:

$$K \text{ еф. фр} = \frac{A}{\Phi_{oc}} \times \frac{\Phi_{oc}}{P} + \frac{З+П}{\Phi_{об}} \times \frac{\Phi_{об}}{P}, \quad (1)$$

де $\frac{\Phi_{oc}}{P}$, $\frac{\Phi_{об}}{P}$ – відповідно питома вага основних і оборотних коштів як складових фінансових ресурсів підприємства в загальному обсязі його фінансових ресурсів;

A – сумарна величина активів підприємства;

$З$ і $П$ – відповідно залучені та позикові кошти підприємства [2, с.123].

Також не слід забувати, що з іншого боку, джерелами фінансових ресурсів підприємства є власні засоби, позикові і залучені. При цьому під позиковими і залученими засобами мають на увазі суму довгострокових, короткострокових кредитів і кредиторської заборгованості. Рекомендуємо спрощено їх назвати позиковими засобами. Тоді в остаточному вигляді модель узагальнюючого показника оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства запишемо в наступній формі:

$$K \text{ еф. фр} = \frac{Дв}{Зв} \times \frac{Зв}{P} + \frac{Дп}{Зп} \times \frac{Зп}{P}, \quad (2)$$

де $Дв$, $Дп$ – відповідно дохід від використання власних і позикових засобів;

$Зв$, $Зп$ – відповідно власні і позикові засоби;

$\frac{Зв}{P}$, $\frac{Зп}{P}$ – відповідно питома вага власних і позикових засобів у загальній сумі фінансових ресурсів підприємства;

$\frac{Дв}{Зв}$, $\frac{Дп}{Зп}$ – відповідно ресурсовіддача власних і позикових засобів підприємства

Слід відмітити, що даний підхід при складанні моделей узагальнюючих показників ефективності використання фінансових ресурсів підприємства дає змогу проаналізувати не тільки складові доходу, але й фактори, що впливають на їх формування.

Дослідивши публікації науковців-економістів Ю.М. Воробйова і Б.І. Холода ми можемо визначити наступні основні напрямки оцінки ефективності формування і використання фінансових ресурсів підприємства (рис.1) [2, с. 127].

Рис.1 Основні напрямки оцінки ефективності формування і використання ресурсів підприємства

На нашу думку, для оцінки можливості утворення фінансових ресурсів і їх використання в процесі придбання активів доцільно виділити три групи показників.

1. Показники, які найповніше характеризують вартість та ефективність формування фінансових ресурсів:
  - коефіцієнт зміни вартості сукупних фінансових ресурсів;
  - коефіцієнт зміни вартості власних фінансових ресурсів;
  - коефіцієнт зміни вартості позикових коштів.
2. Показники, які характеризують рентабельність фінансових ресурсів:
  - рівень рентабельності сукупних фінансових ресурсів;
  - рівень рентабельності власного капіталу;
  - рівень рентабельності позикових коштів.
3. Показники, які характеризують оборотність фінансових ресурсів:
  - кількість оборотів сукупних фінансових ресурсів;
  - кількість оборотів власного капіталу;

- кількість оборотів позикових коштів.

Отже, дослідивши та проаналізувавши різні підходи до формування критеріїв та показників оцінки ефективності використання фінансових ресурсів, ми можемо зазначити наступне. На нашу думку для комплексної оцінки ефективності використання фінансових ресурсів, що є у розпорядженні підприємства необхідно використовувати систему критеріїв, яка складається з трьох показників, а саме:

1. Коефіцієнт економічної ефективності використання фінансових ресурсів:

$$\frac{\text{ЧП}}{\text{ФР}} > 0, \quad (3)$$

де ЧП – середньорічний розмір чистого прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків і інших платежів в звітному періоді;

ФР – середньорічний обсяг фінансових ресурсів підприємства в звітному періоді.

2. Коефіцієнт підвищення економічної ефективності використання фінансових ресурсів:

$$\frac{\text{ЧП}}{\text{ФР}} > \frac{\text{ЧПп}}{\text{ФРп}}, \quad (4)$$

де ЧПп – середньорічний розмір чистого прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків і інших платежів в попередньому періоді;

ФРп – середньорічний обсяг фінансових ресурсів підприємства в попередньому періоді.

3. Коефіцієнт оптимальної ефективності використання фінансових ресурсів [4, с.48]:

$$\frac{\text{ЧП}}{\text{ФР}} \rightarrow \max \quad (5)$$

На наш погляд, саме дана система критеріїв оцінки дозволить більш обґрунтовано та комплексно оцінювати ефективність процесу використання фінансових ресурсів підприємства.

Висновки. Для підвищення ефективності управління фінансовим потенціалом підприємства необхідно брати до уваги всі можливі важелі та фактори впливу. Необхідно чітко розняти чинники, які будуть мати позитивний вплив на управління фінансовими ресурсами підприємства та його загальний розвиток. У час трансформаційних процесів в

економіці України підприємства повинні намагатися розширити і поглибити дослідження у сфері теорії та практики ефективного та оптимального використання фінансових ресурсів підприємства. Такі дослідження дадуть змогу оптимізувати структуру наявних ресурсів, зменшити витрати на оплату залучених коштів, покращити ефективність використання наявних фінансових ресурсів.

Перспективи подальших досліджень можуть бути спрямовані на визначення моделей аналізу процесу ефективності використання фінансових ресурсів в залежності від форми власності підприємства та галузі його функціонування тощо

Література:

1. Вінц Ю.О. Удосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства // Держава і регіони. – 2007. – №6. – с. 325-328.
2. Воробйов Ю.М. Управління ресурсами підприємства: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 288 с.
3. Гринюк Н. А. Критерії оптимальності управління структурою фінансових ресурсів торговельного підприємства // Економіка і підприємництво: стан та перспективи. – 2003. – №7. – с. 204-213.
4. Кравцова А.М. Оцінка ефективності процесу використання фінансових ресурсів підприємства // Економіка Криму. – 2006. – №16. – с. 47-50.
5. Чупіс А.В. Фінансове становище підприємства (оцінка, аналіз, планування): Науково-методичне видання. – Суми: Видавництво «Університетська книга», 1999.– 332 с.
6. Чупіс А.В., Закоморний С.М. Ефективність використання фінансових ресурсів підприємства. – Суми: Козацький вал, 1997. – 28 с.